

KVINNOFRONTEN

Box 2007, 128 21 Skarpnäck
e-post: kvinnofronten@sverige.nu
Org. nr: 802411-0119
Plusgiro: 5 56 23 - 3
hemsida:
www.kvinnofronten.nu

Till

JUSTITIEDEPARTEMENTET
Regeringskansliet
103 33 Stockholm

YTTRANDE

över SOU 2016:70 – "Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer"

Sammanfattning

Kvinnofronten har inte haft möjlighet att närmare sätta oss in i utredningen, utan svarar i första hand övergripande om utredningens och lagens förhållningssätt till dessa brott. I några enstaka fall kommenterar vi även konkreta frågor.

Människohandelsbrottet gällde ursprungligen människohandel för sexuella ändamål. Detta har sedan utvidgats. Nu föreslås ytterligare utvidgningar. Kvinnofronten anser att människohandel för sexuella ändamål skiljer sig så starkt från annan människohandel att det är fel att dessa olika brott ska rymmas inom samma paragraf. Människohandel för sexuella ändamål är ett brott mot kvinnors mänskliga rättigheter. Det är brott som måste förstås utifrån analysen om könsens olika villkor och makt i samhället, där sexuellt våld är det kanske yttersta uttrycket för mäns makt. Dessutom är följderna för offren för människohandel för sexuella ändamål delvis andra och svårare än för exempelvis människohandel för arbete. Detta har varken undersökts eller analyserats i betänkandet, som inte heller utgår från någon forskning om förekomsten. Se nedan våra *Kommentarer om utredningen*.

Kvinnofronten anser att det finns ett stort behov av en kriminalisering av det utnyttjande av offren för människohandel som inte innebär en direkt *handel*. Trots detta kan vi inte stödja utredarens förslag, då de är svävande formulerade och oacceptabelt vaga angående vilka handlingar som faktiskt skulle omfattas av nykriminaliseringen. Förslagen är därför inte rättssäkra.

Kvinnofronten vill också betona att både detta slutbetänkande och delbetänkandet om sexköpslagen, SOU 2016:42, visar att utredaren helt saknar kunskap om mäns våld mot kvinnor i allmänhet och prostitution i synnerhet. Genomgående bagatelliserar utredaren prostitution och sexuella övergrepp. Detta är mycket allvarligt.

Kvinnofronten anser:

- att **människohandel för sexuella ändamål ska vara ett eget brott**, utskilt från människohandel för arbete respektive andra ändamål,
- att betänkandet har rätt i förslaget att det ska vara tillräckligt att gärningsmannen handlat med **insiktsuppsåt** eller **likgiltighetsuppsåt** och att lagtexten därmed ska ändras till "med uppsåt att",
- att det faktum att brottet **begåtts mot ett barn som inte fyllt 18 år** alltid ska innebära att gärningsmannen ska dömas oavsett om något otillbörligt medel har använts **och** oavsett vad gärningsmannen vetat eller trott om barnets ålder,

- att brottsoffren och brottsoffrens anhöriga ska få **permanent uppehållstillstånd** i Sverige om de vill,
- att människohandel för sexuella ändamål som bedöms som **mindre grovt brott** ska ha **minimistraflet sex månaders fängelse**,
- att **koppleri** ska ha **minimistraflet sex ånaders fängelse**,
- att koppleri fortsatt ska vara brott mot allmänheten, samtidigt som offren oavsett grad av koppleri ska ha brottsofferstatus med rätt till målsägandebiträde och skadestånd,
- att brottet **”köp av sexuell tjänst”** ska ändras till **”köp av sexuell handling”**,
- att offer för människohandel för sexuella ändamål, liksom den som vill komma ur prostitution i någon form, måste få en **bred kombination av stöd**, däribland stöd för att kunna bearbeta vad en varit med om, men även stöd i form av boende, utbildning och arbete.

Kommentarer om utredningen

Människohandel för sexuella ändamål och koppleri är brott som huvudsakligen begås av män, mot kvinnor – i Sverige liksom i övriga världen. Det är brott som begås i ett ojämnt samhälle, där sexualiserat våld är det yttersta exemplet på mäns makt. För att förstå dessa brott krävs att det finns en grundanalys av det samhälle brotten begås i och av den könsmaktsstruktur samhället är uppbyggt på. Det går inte att förstå brotten som en isolerad företeelse, utan samband med världen omkring och könens olika villkor i den världen.

Av en utredning om dessa brott krävs alltså en **könad** analys. Lagen måste däremot vara **könsneutralt** skriven, eftersom brotten ibland även begås mot män och transpersoner.

Denna förståelse för skillnaden mellan **könad analys** och **könsneutral lagtext** finns i förarbeten till både sexköpslagen och kvinnofridslagen, men vare sig i delbetänkandet eller slutbetänkandet från 2014 års människohandelsutredning.

Människohandel för sexuella ändamål är ett brott mot kvinnors mänskliga rättigheter. Det skiljer sig från människohandel för andra ändamål på flera sätt. Det innebär mycket grova övergrepp för offret. Följderna av att under slavliknande förhållanden utsättas för våld, hot och *upprepade sexuella övergrepp* är för de flesta offren livslånga. Till skillnad från många andra traumatiska upplevelser, som är enstaka, utsätts offren för människohandel för sexuella ändamål för dagligt upprepade trauman. Majoriteten drabbas bland annat av posttraumatiskt stressyndrom.¹ Detsamma gäller den som utsätts i prostitution. En tidigare kanadensisk undersökning visade att dödligheten för de kvinnor som prostituerats var 40 gånger högre än för andra kvinnor.² När offren för människohandel för sexuella ändamål får möjlighet att återvända till sina hemländer riskerar de att bli utstötta ur samhället.³ Sedan lagstiftningen om människohandel infördes i Sverige 2002 har **samtliga** barn och vuxna som är kända offer för människohandel **för sexuella ändamål** varit flickor och kvinnor, anger Polismyndigheten.⁴

Denna verklighet nämns inte i betänkandet. Människohandel för sexuella ändamål har varken undersökts eller analyserats som könat brott. Inte heller redovisar utredaren någon forskning om dessa brott.

Utredaren tycks helt sakna kunskap om mäns sexualiserade våld mot kvinnor. Kvinnofronten anser att detta är särskilt anmärkningsvärt då såväl denna regerings som tidigare regeringars jämställdhetsmål alla har innehållit krav på att mäns våld mot kvinnor måste upphöra.

GENOMGÅENDE i delbetänkandet, men även i slutbetänkandet, använder utredaren ett språkbruk som bagatelliserar människohandel för sexuella ändamål och, framför allt, sexköp. Genom att utredaren använder uttryck som exempelvis ”affärstransaktion” om prostitution blir det tydligt hur fel det i praktiken kan bli om man likställer människohandel för sexuella

ändamål och annan människohandel – i förlängningen riskerar det att leda till att det sexuella våld mot kvinnor som prostitution i sig innebär normaliseras som ”arbete”.

Betänkandets formuleringar/bagatelliseringen står i motsättning såväl till de direktiv utredaren fått (2014:128) som till den nuvarande svenska lagstiftningen om prostitution.

Slutbetänkandet genomsyras dessutom av **antaganden** och uttryck som ”tyder på”, ”förmodligen”, ”oklart” och ”inte kunnat bilda sig en uppfattning”. Utifrån dessa svävande formuleringar föreslår utredaren nykriminaliseringar som är så allmänt formulerade att det är svårt att ens förstå riktigt **vilka** faktiska brott som ska kriminaliseras.

Att betänkandet följaktligen både saknar kunskap, forskning och analys, inte har diskuterat dessa könade brott ur ett könsperspektiv, samt grundar sig i antaganden och svävande formuleringar, gör det mycket svårt att kunna bilda sig en uppfattning om de minst sagt otydliga förslag som lämnas.

Kommentarer till utredningens delar

Kapitel 3

Människohandel

3.7 Överväganden och förslag

Att människohandel för sexuella ändamål likställs med människohandel för arbete riskerar att sprida en syn på prostitution som varande ”arbete”, så som prostitutionsliberaler i världen idag gör genom uttrycket ”sex work”. (Se vidare vår Kommentar om utredningen här ovanför) Av delbetänkandet framgår att detta är en syn **utredaren** själv delar, då han helt i strid med svensk lag beskriver sexköp (som inte sker med barn) som ”en affärstransaktion mellan två jämbördiga parter”. Det är mot den bakgrunden särskilt viktigt att Sverige står fast vid att prostitution **aldrig** kan ses som arbete.

KVINNOFRONTEN **anser att människohandel för sexuella ändamål – i egenskap av könat brott riktat mot kvinnor – bör vara ett eget brott, separerat från människohandel för arbete respektive andra ändamål.**

3.7.4 EXPLOATERINGSSYFTET M.M.

KVINNOFRONTEN **stöder betänkandets förslag att det ska vara tillräckligt att gärningsmannen handlat med *insiktsuppsåt* eller *likgiltighetsuppsåt* och att lagtexten därmed ska ändras till ”med uppsåt att”.**

3.7.6 MÄNNISKOHANDEL MED BARN

Utredaren föreslår att även den som ”vidtar en handelsåtgärd i ett exploateringssyfte mot en person som inte har fyllt arton år” ska kunna dömas även om något otillbörligt medel inte har använts, om han varit **oaktsam** i förhållande till barnets ålder.

Det är positivt att betänkandet föreslår en skärpning av lagen, men Kvinnofronten anser att förslaget är otillräckligt och att det därmed inte kan sägas följa FN:s barnkonvention. Istället måste det faktum att brottet begåtts mot ett barn som inte fyllt 18 år **alltid** innebära att förövaren ska dömas *oavsett* om något *otillbörligt medel* har använts.

Vid exempelvis *snatteribrott kontra stöld* är det inte gärningsmannens uppfattning om varans värde, utan varans faktiska värde, som avgör. Detsamma borde självklart gälla vid människohandelsbrott mot barn. Barnet har tagit lika mycket skada oavsett vad förövaren tänkt eller trott.

KVINNOFRONTEN **kräver att det faktum att brottet begåtts mot ett barn som inte fyllt 18**

är alltid ska innebära att gärningsmannen ska dömas oavsett om något otillbörligt medel har använts och oavsett vad gärningsmannen vetat eller trott om barnets ålder.

Kapitel 4

Utnyttjande av utsatta personer i andra fall än vid människohandel

4.7 Överväganden och förslag – tvångsarbete eller exploatering för annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte

4.7.1 ETT SÄRSKILT STRAFFANSVAR BÖR INFÖRAS

Kvinnofronten anser att det finns ett stort behov av en kriminalisering av det utnyttjande av offren för människohandel som inte innebär en direkt *handel*. Trots detta kan vi inte stödja utredarens förslag, då de är svävande formulerade och oacceptabelt vaga angående vilka handlingar som faktiskt skulle omfattas av nykriminaliseringen. Förslagen är därför inte rättssäkra.

Betänkandet anger att det saknas kunskap om människohandel i Sverige. Utredaren konstaterar att organdonation ”sällan” verkar förekomma i Sverige, och att exploatering av utsatta personer till tvångsarbete är ”oklart” i vilken omfattning det förekommer. Att utifrån sådana vaga noteringar, motivera en nykriminalisering med ordval som ”tyder på”, ”förmodligen”, ”oklart” och ”inte kunnat bilda sig en uppfattning”, är alltför svävande. En nykriminalisering kräver betydligt mer fakta och klara underlag än utredaren lägger fram. Inte heller förklarar utredaren hur dessa föreslagna brott eventuellt skulle påverka synen på, eller rättstillämpningen av, människohandel *för sexuella ändamål*.

KVINNOFRONTEN anser – trots att vi vill ha en kriminalisering av det utnyttjande som inte innebär en direkt handel – att en nykriminalisering inte kan grundas på så lösa antaganden om faktiska förhållanden som de betänkandet framför.

4.7.2 UTFORMNINGEN AV DET SÄRSKILDA STRAFFANSVARET

Angående *oaktsamhet* och *barn* anser Kvinnofronten att detsamma ska gälla som vi beskrivit vid punkt 3.7.6.

4.7.4 STRAFFSKALOR, UPPSÅT, KONKURRENSFRÅGOR M.M.

Utredaren anger här att den som utnyttjas för sexuella ändamål i första hand bör dömas enligt lagen om människohandel för sexuella ändamål, men att det kan finnas områden där den föreslagna lagstiftningen om utnyttjanden av annans nödläge kan användas.

Detta är alldeles för vagt och oprecist formulerat. Det är ett tydligt exempel på hur utredaren inte kunnat klargöra hur den nykriminalisering han föreslår konkret ska fungera i förhållande till koppleri, våldtäkt, sexköp eller andra sexuella övergrepp.

Återigen: det är mycket problematiskt att utredaren genomgående i betänkandet genom sitt språkbruk slår ihop utnyttjande för sexuella ändamål med tvångsarbete, eftersom det osynliggör det könade förtryck som utnyttjandet i prostitution innebär och de särskilda konsekvenser de sexuella övergreppen får för offren. Betänkandets resonemang och språkbruk riskerar, som nämnts ovan, att normalisera prostitution som ”arbete”.

Kvinnofronten vill därför åter påpeka att lagstiftningen borde skilja mellan människohandel för sexuella ändamål respektive för tvångsarbete, där det förra måste analyseras ur ett köns- maktsperspektiv, på motsvarande sätt som sexköpslagen.

Utredarens alltför vaga och diffusa beskrivningar av i vilka fall nykriminaliseringen är tänkt ska träffa gör det omöjligt att förstå hur utredaren menar att rättstillämpningen i praktiken ska fungera.

4.7.7 ÖVRIGA ÄNDRINGAR

Utredaren föreslår här att hemlig rumsavlyssning ska tillåtas vid förundersökning i vissa fall, och hänvisar till att detta tillåts vid människohandel. Men den föreslagna lagstiftningen ska vara subsidiär till människohandel. Det är dessutom oklart hur den föreslagna nykriminalisering i praktiken kommer att användas.

Kvinnofronten vet för lite om detta för att ta ställning, men vill betona att en så lättvindig motivering som utredarens inte är tillräcklig grund för ett så starkt intrång i den personliga integriteten som betänkandet föreslår ska göras.

4.8 Överväganden och förslag – otillbörliga ekonomiska utnyttjanden av personer som befinner sig i en utsatt situation

4.8.1 ETT SÄRSKILT STRAFFANSVAR BÖR INFÖRAS

4.8.2 UTFORMNINGEN AV DET SÄRSKILDA STRAFFANSVARET

Återigen föreslår utredaren nykriminalisering samtidigt som han konstaterar att det är oklart i vilken omfattning detta utnyttjande verkligen sker i samhället. Vidare anger utredaren att det finns en risk för att förslaget innebär ett införande av ”*överlappande bestämmelser*”.

Dessutom konstaterar han att inget av de länder utredningen granskat har någon lag motsvarande den han föreslår. Betänkandet konstaterar att ”*Dessa omständigheter påverkar dock inte vår bedömning i denna del*”, och hänvisar till att vissa av de undersökta länderna har bestämmelser om *ocker* som har ett vidare tillämpningsområde än den svenska regleringen.

I delbetänkandet om sexköp föreslog utredaren att Sverige *inte* ska införa undantag för dubbel straffbarhet vid köp av sexuell tjänst utomlands med hänvisning till att andra länder inte har, eller planerar, sådan lagstiftning. Här föreslår utredaren *motsatsen*: att Sverige ska bryta mot ”internationell samsyn”. Undantag från en internationell samsyn bör förstås vara särskilt väl motiverade, men utredarens skäl till att gå emot den internationella samsynen när det gäller detta förslag är mycket oklara. Utredarens inställning här blir än mer förbryllande i perspektiv av hans motstånd mot att Sverige ska fortsätta att agera föregångsland när det gäller prostitution.

KVINNOFRONTEN *anser* att en nykriminalisering kräver ett betydligt mer genomtänkt och välmotiverat underlag än det som betänkandet framför.

Kapitel 5

Straffskalorna för människohandel och koppleri

Kvinnofronten protesterar bestämt mot utredarens formuleringar om prostitution vid beskrivningen av människohandel för sexuella ändamål och koppleri. Här tydliggörs än en gång att utredaren inte förstår syftet med den svenska lagen mot prostitution och den analys som ligger bakom att den införts.

Vi måste återigen påpeka att människohandel för sexuella ändamål måste analyseras ur ett könsmaktsperspektiv, på motsvarande sätt som sexköpslagen.

5.6 Överväganden och förslag

5.6.2 BEHOVET AV FÖRÄNDRING AV STRAFFSKALORNA FÖR BROTTEN MÄNNISKOHANDEL OCH KOPPLERI

Trots att riksdagen tillkännagivit att straffen för människohandel och koppleri idag inte motsvarar brottens allvar, och att det därför är angeläget att straffen skärps, föreslår utredaren oförändrade straffskalor. Utredaren motiverar detta med att straffskalorna är väl avvägda, men betänkandet tar inte upp om utredaren anser att *de faktiskt utdömda straffen* stäm-

mer överens med lagstiftarens intentioner. Det faktum att utredaren under olika rubriker i betänkandet återkommande framför kritik mot domstolar – bland annat för att det är svårt att utläsa vilka omständigheter domstolarna har beaktat – leder inte heller till annat än att utredaren förklarar sig nöjd med straffen. Människohandelsdomarna är dessutom få. Här borde utredaren ha en betydligt mer gedigen redovisning av rättstillämpningen *i förhållande till* straffskalorna.

Kvinnofronten tar inte ställning till straffskalorna som helhet. Vi anser däremot att straffminimum måste skärpas. Straffen är viktiga eftersom de ska visa hur samhället ser på brottets allvar.

Människohandel för sexuella ändamål är ett brott mot kvinnors mänskliga rättigheter. Det innebär mycket grova övergrepp för offret. Som vi beskrivit inledningsvis är följderna av att under slavliknande förhållanden utsättas för våld, hot och upprepade sexuella övergrepp för de flesta offren livslånga. Därför bör straffen för människohandel och koppleri aldrig sättas så lågt som 14 dagars fängelse.

För att garantera offrens behov och säkerhet är det viktigt att de som förväntas vittna, men som egentligen själva är brottsoffer, när det är möjligt ska ses som målsägande, och alltid ska få brottsofferstatus, med rätt till målsägandebiträde och skadestånd.

KVINNOFRONTEN **anser** att människohandel för sexuella ändamål som bedöms som mindre grovt brott ska ha **minimistraflet sex månaders fängelse**.

KVINNOFRONTEN **anser** att koppleri ska ha **minimistraflet sex månaders fängelse**.

KVINNOFRONTEN **anser** att koppleri fortsatt ska vara brott mot allmänheten, samtidigt som offren oavsett grad av brottet ska ha brottsofferstatus med rätt till målsägandebiträde och skadestånd.

Kapitel 7 Konsekvenser

7.4 ÖVRIGA KONSEKVENSER

Under denna rubrik tar utredaren upp hur förslagen påverkar *jämställdheten*. Detta upptar endast nio (9) rader – i en utredning som till stor del avser människohandel för sexuella ändamål, vilket är ett **könat brott**, det vill säga där brottsoffren så gott som uteslutade är flickor och kvinnor, och där de som begår brotten är män; sexköpande män, hallickar och män som i människohandel utsätter offren.

Kvinnofronten anser att utredaren mot den bakgrunden har misslyckats med sitt uppdrag. För att förstå dessa brott krävs, liksom vid sexköp och kvinnomisshandel, att det finns en grundanalys av det samhälle brotten begås i och av den könsmaktsstruktur samhället är uppbyggt på. Det går inte att förstå sexualbrotten som isolerade företeelser, utan samband med världen omkring och könsens olika villkor i den världen.

Som vi skrev inledningsvis krävs av en utredning om *könade brott* alltså en **könad analys**. Lagen måste däremot vara **könsneutralt** skriven, eftersom brotten ibland även begås mot män eller transpersoner. Denna förståelse för skillnaden mellan **könad** analys och **könsneutral** lagtext **saknas helt** i betänkandet från 2014 års människohandelsutredning. Detta framgår inte minst när utredaren i början av de nio raderna om jämställdhet skriver: *”När det gäller jämställdheten mellan kvinnor och män kan det framhållas att straffrättslig lagstiftning är neutral när skyddsintresset för varje straffbestämmelse bestäms. Detta gäller också de förslag som vi har lagt fram.”*

Utredaren tycks helt sakna kunskap om mäns sexualiserade våld mot kvinnor. Samma omedvetenhet inför hela kunskapsområdet mäns våld mot kvinnor som i detta slutbetänkande visade utredaren även i delbetänkandet om sexköp (SOU 2016:42).

Människohandel för sexuella ändamål utgör cirka 70 procent av människohandeln. Att en utredare av detta brott följaktligen saknar kunskap om något som är själva förutsättningen för så stor andel av brotten är mer än anmärkningsvärt.

Kvinnofronten vill betona att det är felaktigt av regeringen att utse en person att leda en utredning om ett ämne denne fullständigt saknar kunskap om.

Övrigt

KVINNOFRONTEN SAKNAR i såväl delbetänkandet som slutbetänkandet diskussioner om stöd till brottsoffren. Idag finns få möjligheter att få stöd för kvinnor som är utsatta i människohandel för sexuella ändamål. De behöver skyddade boenden, skyddade personuppgifter, möjlighet att få stanna i Sverige, sysselsättning och hjälp att bearbeta trauman och PTSD.

Genom åren har vi istället tvingats se hur stödet till mottagningarna för utsatta i prostitution i Stockholm, Göteborg och Malmö dragits ner allt mer.

Istället för fortsatta nedskärningar av befintliga prostitutionsenheter måste de byggas ut och få förstärkta anslag.

KVINNOFRONTEN ***kräver*** att offer för människohandel för sexuella ändamål och offrens anhöriga ska få ***permanent uppehållstillstånd*** i Sverige om de vill.

KVINNOFRONTEN ***kräver*** att offer för människohandel för sexuella ändamål, liksom den som vill komma ur prostitution i någon form, måste få en ***bred kombination av stöd***, däribland stöd för att kunna bearbeta vad en varit med om, men även stöd i form av boende, utbildning och arbete.

Arbetsgrupp hos Kvinnofronten

I Kvinnofrontens arbetsgrupp för remissvaret har ingått Gerda Christenson, Åsa Christenson, Eva Larsson, Margaretha Nilsson och Amin Wikman.

Stockholm den 22 februari 2017

Kvinnofronten

NOTER:

1. *Prostitution, Violence Against Women, and Posttraumatic Stress Disorder*, av Melissa Farley och Howard Barkan, 1998.
2. *Pornography and Prostitution in Canada: Report of the Special Committee on Pornography and Prostitution*, 1985.
3. *Människohandel och prostitution – ur ett svenskt perspektiv*, av Emma Stenberg Ribeiro. Nationellt Metodstöd mot prostitution och människohandel, UNIFEM Nationell kommitté – Sverige & Länsstyrelsen i Stockholms län 2010.
4. *Människohandel för sexuella och andra ändamål*, av Kajsa Wahlberg. Lägesrapport 16. Polismyndigheten 2015.